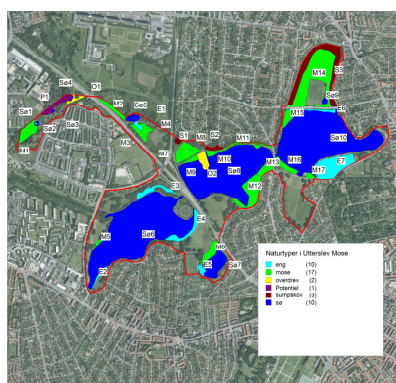

AFRAPPORTERING AF §3 - REGISTRERING I 2012 OG PLEJEPLAN FOR UTTERSLEV MOSE

Denne rapport giver et overblik over registreringen af § 3 natur i Utterslev Mose, en prioritering af naturområderne i henhold til naturpotentiale og plejebestand samt plejeanvisninger for at sikre den biologiske mangfoldighed.

Care4Nature
30.09.12

Indhold

Baggrund	3
Feltarbejdet	4
Registrering af § 3 beskyttet natur	4
Status for naturen i Utterslev Mose	4
Overdrev	5
Enge	6
Moser	7
Sumpskove	8
Søer	8
Øvrig natur og potentiale	10
Spredningskorridorer	11
Beskrivelse af plejemetoder	11
Høslæt	12
Græsning	12
Rørskær	13
Rydning og uddynding	13
Bekæmpelse af invasive planter	14
Gennemgang af § 3-områder med plejeanvisninger	16
1. plejeprioritet	18
2. plejeprioritet	19
3. plejeprioritet	23
Referenceliste	33

Baggrund

Utterslev Mose ligger kun 5 km fra Rådhuspladsen i den nordvestlige del af København. Mosen er et vigtigt bynært naturområde med store rekreative værdier og natur med rørskove, åbent vand, krat, enge, skov og parkanlæg og et net af cykel- og gangstier og enkelte bilveje. Mosen er kendt for sit rige fugleliv, men der er mange andre naturværdier i mosen. Områdets areal er samlet på 221 ha, hvoraf ca. 97 ha er vandflade. Mosen gennemskæres af Hillerødmotorvejen og omgives af villakvarterer og Tingbjergbebyggelsen¹.

Mosen ligger som en lavning i et bakket terræn og er sandsynligvis opstået som én stor fladvandet sø efter afslutningen af den sidste istid. I ældre tider bidrog området til Københavns vandforsyning, det blev dog på et ret tidligt tidspunkt opgivet p.g.a. den faldende vandkvalitet. Mosen indgik i Københavns befæstning som en østlig forlængelse af Vestvolden. Københavns Kommune besluttede i 1925, at den skulle omdannes til bypark, og 1939-43 blev vandfladerne skabt ved opgravning af rørskov. Et rodzoneanlæg fra 1990'erne beskytter vådområdet mod forurening. Utterslev Mose blev fredet i 2000.

Da man etablerede Utterslev Mose som naturpark, opgravede man dele af mosen for at skabe fri vandflader. Betydelige dele af det gamle moseterræn blev isoleret fra omgivelserne ved kanaler, så fuglene kunne være fred for mennesker og ræve og andre rovdyr, når de yngede. De øer, der herved opstod, udgør en væsentlig del af mosens natur.

Mosen rummer flere delområder kendt under deres eget navn (se Plejeplan Utterslev Mose 2004-2008 side 45). Gyngemosen, Bakkemosen og Bademosen mod nordvest, mod vest Vestmosen, mod syd Kirkemosen og Brønshøjholm. Derefter følger Midtmosen, Østmosen og længst mod nordøst Højmosen, hvor den sidste kun rummer lidt permanent vandflade. Det skal bemærkes, at Højmosen intet har med den sjældne naturtype højmose at gøre. Sydvest-nordøst er området ca. 3 km og en tur omkring hele mosen ad stisystemet er på ca. 9 km.

Der er grønne bevoksninger rundt om næsten hele mosen. Nogle er klippet græs, men der er ud mod vandet også betydelige ekstensivt, drevne "vilde" arealer med karakter af eng, mose og enkelte steder overdrev. Der er mange bevoksninger af krat og træplantninger, som efterhånden har nået en så høj alder og udvikling, at de begynder at nærme sig skov. Store dele af mosens vandområder er under kraftig tilgroning¹.

I 2003 blev der oprettet et brugerråd, som skal være med til at udarbejde en plejeplan for Utterslev Mose. Brugerrådet består af en række interesseorganisationer som i samarbejde med Københavns Kommune, skal forsøge at tilgodese blandt andet natur-, kultur- og rekreative interesser.

I denne rapport sættes fokus på de botaniske naturværdier og de beskyttede naturtyper. Der gives et overblik over registreringen af § 3 natur i Utterslev Mose og en prioritering af naturområderne i henhold til naturpotentiale og plejebestand. Rapporten skal fungere som en præcisering af eksisterende udviklingsplaner med specifikke plejeanvisninger for at sikre den biologiske mangfoldighed. Desuden vil der blive givet en vurdering af sammenhængen med andre naturområder og forslag til hvordan naturens muligheder for spredning sikres.

Feltarbejdet

Registrering af § 3 beskyttet natur

Utterslev Mose er blevet registreret efter DMU's tekniske anvisninger mellem den 3. juli og 15. august 2012. Det har været Københavns Kommunes ønske at al potentiel natur er blevet registreret som § 3 beskyttet natur med vægt på afgrænsningen af de forskellige naturtyper, beskrivelse af problemstillingerne, som gælder for disse, samt udførlige plejebeskrivelser for hvert område.

Den præcise afgrænsning af naturtyperne er blevet sikret ved at benytte detaljeret kortmateriale i kombination med håndholdt GPS.

Rødlistede arter og arter på habitatdirektivets Bilag II eller IV er blevet eftersøgt, når et skøn i felten har retfærdiggjort forekomst. Der er efter behov blevet taget fotodokumentation af naturtyperne og særlige fund.

En registreringsoversigt over de forskellige naturtyper er blevet udarbejdet. Således har Københavns Kommune fået en nem og overskuelig oversigt over registreringerne, hvor særlige fund og observerede lovovertrædelser er fremhævet.

Status for naturen i Utterslev Mose

I denne undersøgelse er der fundet 39 områder (se figur 1), som er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 og flere har potentiale til at udvikle sig til beskyttet natur, men det vil enten kræve en stor plejeindsats eller omlægning af græsareal til eng/overdrev ved ændret drift. Hertil kommer en række øer i de 3 store søer, som ikke er undersøgt nærmere. Naturkvaliteten i disse 3 søer er botanisk set ret lav, grundet forurening, høj næringsstof belastning og tilgroning med store rørskov, men de udgør et særdeles vigtigt element i Utterslevs Mose og i særdeleshed for fuglene. I rapporten fra 2004¹ er der angivet udemærkede plejetiltag for at højne naturkvaliteten i disse søer, primært ved slåning af rør og rydning af krat.

De tidligere natur-registreringer, der er blevet udført i Utterslev Mose, har ikke været med henblik på udpegelse af § 3 beskyttede naturområder. En direkte sammenligning med tidligere rapporter er derfor ikke mulig.

Naturkvaliteten i områderne i Utterslev Mose er stærkt aftagende, men Utterslev Mose er stadigvæk et værdifuldt naturområde med en stor diversitet bl.a. grundet den biotopmæssige alsidighed.

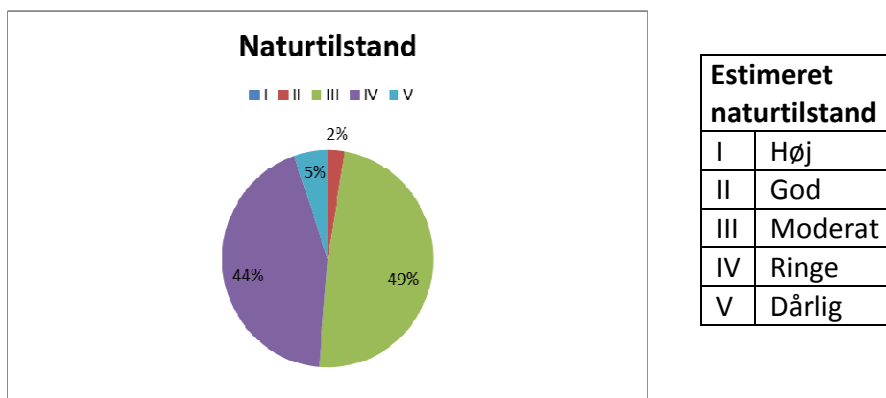
Skal mangfoldigheden bevares i mosen skal der dog iværksættes massiv pleje snarest. En pleje der især omhandler udryddelse af den invasive Sildig Gyldenris, som findes næsten overalt, hvor der er lysåbent og uden slåning.

Plejen skal også rettes mod tilgroning, som er et resultat af for højt næringsstof indhold i mosen og manglende drift. Tilgroningen er en snigende trussel, der længe har været under opsejling, og som nu har nået et kritisk niveau for dyre- og plantelivet. Naturen bliver ensformig ved tilgroningen med trævækst, grove urter, trivielle græsser og invasive planter, hvilket reducerer antallet af levesteder og gør at sårbare og sjældne arter forsvinder. Tilgroningen skader også de rekreative interesser, idet udsyn fra stier og tilgængeligheden af de åbne arealer forringes, og mange farverige blomsterplanter forsvinder.

For alle § 3 registreringer bliver der vurderet en naturtilstand på en skala I-V (se figur 1).

Tilstanden afgøres på baggrund af mangfoldigheden af planter, forekomsten af naturtypetypiske arter, samt graden af tilgroning og andre trusler.

Ud af de 39 registrerede § 3 områder i Utterslev Mose blev der ikke fundet nogle områder med høj naturtilstand (I) og der blev kun fundet et enkelt område med god naturtilstand (II). 19 områder blev fundet med moderat (III), 17 områder med ringe (IV) og 2 områder med direkte dårlig naturtilstand (V) (se figur 1). At 49 % af områderne er blevet vurderet til at have naturtilstand IV og V, skyldes i høj grad truslerne fra tilgroning og invasive planter, samt den ensformige vegetation og dette understreger at naturen trænger til akut pleje.

Figur 1. Oversigt over den procentvise fordeling af den vurderede tilstand af naturen i de besigtigede områder i Utterslev Mose i 2012. Se teksten for forklaring af de enkelte kategoriers betydning.

Overdrev

Overdrev kan defineres som en lysåben urtedomineret naturtype på mere eller mindre tør jordbund uden anden landbrugspåvirkning end græsning. Overdrevene er meget rige på varmeelskende insekter, bl.a. sommerfugle og græshopper. Overdrevene har også deres specielle svampe, med bl.a. vokshatte².

I Utterslev Mose er der kun fundet 2 overdrev. Af de overdrevskaraktistiske plantearter er der kun fundet en håndfuld i Utterslev Mose: Almindelig Enghavre, Rød Svingel, Gul Snerre, Dunet Vejbred samt Almindelig og Stor Knopurt. De dominerende planter er alle grove bestandsdannende græsser, bl.a. Draphavre, Stor Nælde eller træer. Dette er et tydeligt tegn på dårlig naturtilstand for overdrev, da det viser at de er tilgroede og trænger stærkt til pleje. Dette har også konsekvenser for dyrelivet på overdrevet. Når vegetationen bliver for tæt og skyggefuld, falder temperaturen, og luftfugtigheden stiger, dette tåler insekterne og krybdyrene dårligt. Mangel på insekter vil betyde et mindre fødegrundlag for padder og fugle. Overdrevene er desuden under tilgroning med vedplanter som hvidtjørn, roser og brombær.

Selvom der er mange fugle i de krat der er etableret på overdrevene, bør krattene fjernes af hensyn til den stedbundne urteflora. Dette forringer ikke vilkårene for fuglene, tværtimod, for der er masser af krat i nærheden og den mere åbne vegetation som opstår på overdrevene efter pleje vil medføre et øget fødeudvalg til fuglene i form af flere forskellige frø fra urterne og flere insekter.

Mange steder er den invasive plante Sildig Gyldenris under etablering og overdrevene er i fare for at blive fuldstændig overtaget af denne plante inden for de næste 20 år, hvis der ikke iværksættes en gennemgribende bekæmpelsesindsats.

Japansk Pileurt er en anden meget aggressiv invasiv plante, som er under spredning i området. Planten er spredt udover Utterslev Mose, hvor den står i flere tætte bestande, på fortrinsvis

overdrevsarealer, men også med en enkelt bestand i på eng. Iværksættes der ikke bekæmpelse af planten, vil den udvikle sig til et stort problem.

Foto 2. Dokumentationsfoto fra overdrevet på Langholmen (O2). Viser tydeligt de tilgronings problemer som hersker overalt i Utterslev Mose. I forgrunden Vild Pastinak, som er på observationslisten for at være invasiv og i baggrunden en tæt klon af Sildig Gyldenris. Udover de invasive arter er vegetationen meget langhåret og tæt og buske og træer vinder frem. Udpining, udtynding og rydning vil på få år skabe gunstige betingelser for den lave artsrige vegetation som kendetegner overdrev.

Enge

Enge defineres som en lysåben naturtype på fugtig bund domineret af urter. Enge holdes oftest lysåbne via græsning eller høslæt og enge minder dermed om overdrev i både vegetationsstruktur og plejebehov.

I Utterslev Mose er udpeget 7 enge, hvor af 5 har naturtilstand 4 eller 5. Kun 1 eng græsses, resten er højstaudesamfund med et lavt artsindhold. De enge som ikke græsses eller plejes er under tilgroning med Stor Nælde og Tagrør, og Sildig Gyldenris er her et endnu større problem end på overdrevene. Visse steder er Sildig Gyldenris allerede totaldominerende. Engene er et vigtigt levested for mange fugle. Som engene fremstår i dag er de meget ensformige, med få arter af blomster, hvilket medfører få arter af insekter og således kun ringe muligheder for fouragering for fuglene, med andre ord er der udtalte plejebehov på alle enge.

Engene er et vigtigt levested for mange fugle. Som engene fremstår i dag er de meget ensformige, med få arter af blomster, hvilket medfører få arter af insekter og således kun ringe muligheder for fouragering for fuglene, med andre ord er der udtalte plejebehov på alle enge.

Foto 2. Dokumentationsfoto fra den græssede eng i østmosen (E7). Bemærk monokulturen af Sildig Gyldenris udenfor folden. Fotoet viser med tydelighed de negative konsekvenser af gyldenrisenes fremmarch, men illustrerer også en mulig løsning, såfremt der kan skabes opbakning til endnu flere græssede arealer i Utterslev Mose.

Moser

Moser defineres som en naturtype på permanent våd bund, og moser kan være domineret af mange forskellige slags planter både urter, mosser, buske eller træer. Moser er ikke i samme grad afhængige af græsning og har derfor ikke det samme plejebenhov som overdrev og enge. Mange moser risikerer dog stadig at blive meget artsfattige, da den høje næringstilførsel øger tilgroningen, og dette er et stort problem.

I Utterslev Mose er moser registreret i de områder, hvor bunden er fugtigere end engene og tilgroet med bl.a. tagrør og pilekrat. Moserne i Utterslev Mose er levested mange småfugle, bl.a. kæranger og nattergal, samt fødesøgningssted for padder og snoge.

Foto 3. Dokumentationsfoto fra mosen i Bademosen (M2). Tydeligt præget af højstauede vegetation og voldsom tilgroning. De øvrige moser er ligeledes artsfattige har en tilsvarende struktur, dog med et væsentlig større islet af Stor Nælde og Sildig Gyldenris, som her er næsten fraværende.

I Utterslev Mose er der fundet 17 moser. Alle moserne er præget af for meget næring, hvilket viser sig i udbredte bestande af Stor Nælde, eller Sildig Gyldenris og de er som konsekvens heraf typisk meget artsfattige. Af hensyn til en varieret og mangfoldig vegetation bør en del af moserne derfor plejes, så de holdes åbne via græsning eller høslæt. Denne pleje af moserne for at bedre blomsterfloret skal samholdes med det fugleliv der er det enkelte sted, således at levesteder for f.eks. vandrikse, rørdrum og andre sårbare fugle ikke forringes.

Sumpskove

Skov på våd bund, ofte benævnt sumpskov eller skovmose, har tidligere været langt mere udbredt i Danmark, men er i høj grad forsvundet på grund af afvanding med grøfter. Der findes flere typer sumpskov fra pile- og birkemoser på næringsfattig tørvbund til askemoser på næringsrig bund med kildevæld og ellesumpe, hvor træerne står i vand hele året.

I Utterslev Mose er der tale om aske-ellesumpe. Disse er i modsætning til de øvrige naturtyper i Utterslev Mose ikke i forfald, men fremstår med fornuftigt naturindhold, trods næringsrige omgivelser. Ofte er der mange gamle, udgående og døde træer, som giver gode forhold for vedboende insekter, svampe, flagremus og hulrugende fugle. Kun en enkelt sumpskov er plaget af gyldenris og generelt er behovet for naturpleje i disse skove meget lavt.

Foto 4. Dokumentationsfoto fra sumpskoven i den nordvestlige del af midtmosen (S1) . Sumpskovene i Utterslev Mose er veludviklede og rummer gode vilkår for både flora og fauna.

Søer

Søer er bl.a. vigtige som ynglested for padder og som levested for fugle. Søer er ofte truet af næringsbelastning pga. næringsrigt tilløbsvand, hvilket resulterer i øget tilgroning af tagrør og pilekrat i bredvegetationen. Næringsberigelse af vandet kan desuden blandt andet føre til store algeopblomstringer og medfølgende tab af undervandsplanter. Af hensyn til paddernes trivsel skal søerne regelmæssigt plejes, så tilgroningen holdes nede og søerne har en lav bredvegetation og høj solindstråling. Dette er nødvendigt for at søerne opnår de høje temperaturer, som kræves for at paddernes æg kan udvikles og klækkes i foråret. Desuden sikrer den lave bredvegetation at søerne er

tilgængelige for padderne og at rovdyr ikke kan ligge på lur her. Søerne skal helst være fri for fisk, som ellers vil æde paddeæg og haletudser. En art som Stor Vandsalamander kan slet ikke sameksistere med fisk; de brune frøers og Lille Vandsalamanders haletudser bliver væsentligt decimerede, hvor der er fisk. Skrubtudsens haletudser klarer sig dog lidt bedre, fordi de er giftige eller ildsmagende for fiskene og de får i langt højere grad lov til at være i fred.

Søer med rigt indhold af vandplanter og fisk er ideelle til fødesøgning for fugle som bl.a. gråstrubet lappedykker. Tagrør langs søbredderne kan tjene som skjul og til redebygning. Lille Lappedykker spiser også mange småfisk, men insekter m.v. indgår i betydeligt omfang i dens menu.

I Utterslev Mose bør søerne skelnes i store og små søer.

De 3 store søer (Sø6, Sø8 og Sø10) er ikke undersøgt intensivt, da registreringsskemaerne primært er rettet mod søer under 1ha. Ligeledes er øerne i søerne ikke undersøgt nærmere. For de tre store søer (og deres øer) gælder at de er meget næringsbelastede (sandsynligvis også forurenede) og med udstrakte rørskove og piletilgroning. Der er sandsynligvis ingen undervandsvegetation og rørskovene er nærmest monokulturer, uden nævneværdigt indhold af andre arter. Til gengæld er der et rigt og interessant fugleliv. Hættemågekolonierne på øerne er blandt de største i Danmark og sammen med mågerne yngler Sorthalsede Lappedykkere. Selvom Rørhøgen og Rørdrum efter sigende ikke har haft ynglesucces i år, har de og andre rørfugle rigtig gode vilkår. De slåningsforsøg der er igang bør fortsættes og gerne udvides og det bør overvejes at rydde nogle af pilekrattene, ligesom bekæmpelse af Sildig Gyldenris og Kæmpe-Balsamin i rørskovene skal påbegyndes.

De fleste af Utterslev Moses småsøer er tilgroede med pilekrat og tagrør, og trænger derfor til pleje af hensyn til områdets paddeliv. Flere af småsøerne i Gyngemoseområdet og også i Højmosen er stærkt truet af tilgroning og også udtørring. I Højmosen har der formentlig – efter vegetationen at dømme – været flere småsøer, hvor der nu kun er en med forholdsvis permanent vandføring. Her kan vandstanden med fordel hæves. Det er især påkrævet i Højmosen, og også i den del af Gyngemosen, der ligger øst for Hillerødmotorvejen.

Foto 5. Dokumentationsfoto af den vestligste sø i Gyngemosen (Sø1) . Fotoet illustrerer en af de vigtigste plejemæssige udfordringer for Utterslev Moses søer, nemlig tilgroning. Søen er pt ikke særlig paddevenlig og der skal foretages omfattende rørskeer og rydning, for at begunstige et højere naturindhold.

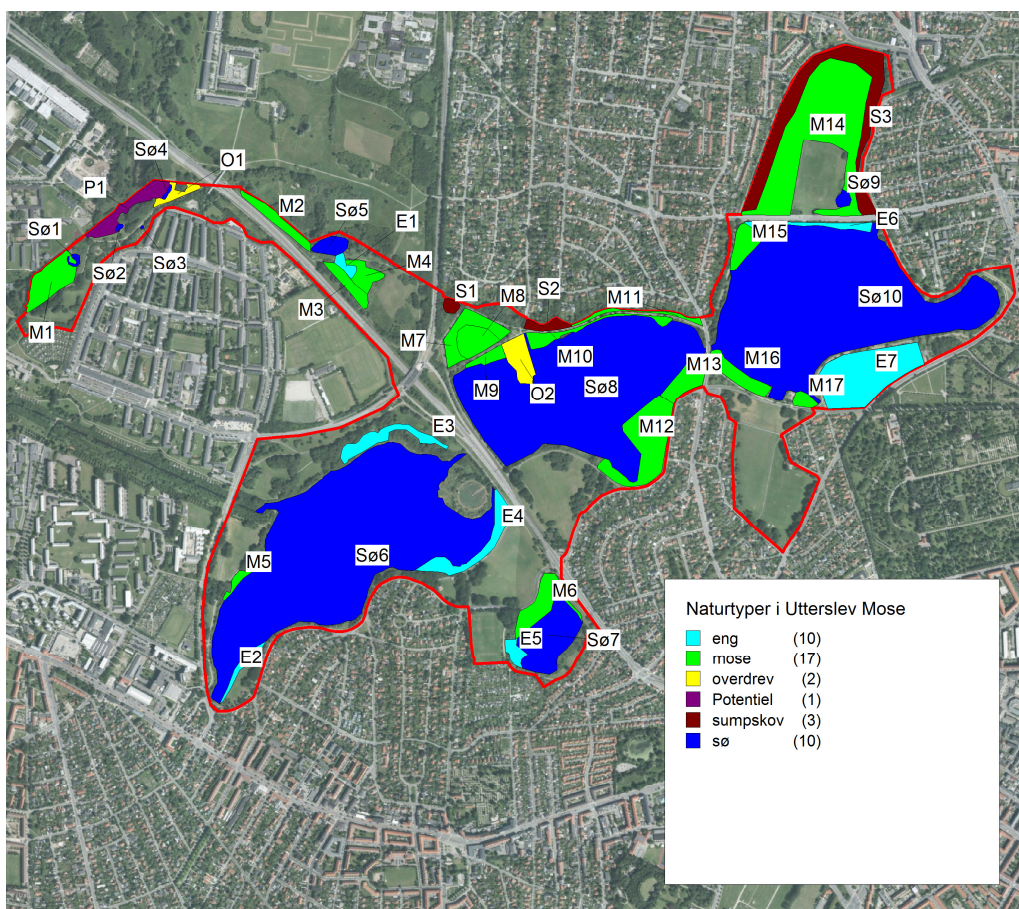
Øvrig natur og potentiale

Utterslev Moses status som bynær naturpark betyder at betydelige arealer henligger som rekreative græsplæner næsten uden naturindhold. Disse plæner er vigtige som rastearealer for mosens fugle, f.eks. gæs og svaner, og er vigtige for de besøgende som opholdssted og til leg.

I tilknytning til plænearealerne er der mange krat og nogen steder egentlig skov, som ikke er omfattet af naturbeskyttelsesloven, men som indeholder mange naturelementer. Mange af disse kratbevoksninger fungerer som vigtige yngleområder og fødesøgningssteder for mange småfugle, bl.a. spurvefugle og drossler, og om vinteren er de tilholdssted for en række rovfugle, bl.a. tårnfalk og musvåge. Hvor krattene består af blomster- og frugtbærende træer tiltrækkes mange insekter og fugle i hele vækstsæsonen.

Ønskes et større naturareal i Utterslev Mose for at øge den biologiske mangfoldighed, kan dele af græsplænerne inddrages til natur. Det vil dog i første omgang langt bedre kunne svare sig at afsætte midler til naturpleje i de eksisterende naturområder og sikre at den biologiske mangfoldighed i disse bevares, men på sigt kunne det overvejes at ændre driften på nogle af plænearealer der støder op til naturområderne. En ændring fra ugentlig slåning til 2 årlige høslæt, vil gavne naturen meget og kunne praktiseres i 10-20m randzoner rundt om naturarealerne og søerne. Vi er overbevist om at de rekreative interesser godt kan bevares ved ændret drift, således er en blomstereng mere indbydende til ophold end en græsplæne, omend boldspil bliver sværere.

Vi har udpeget et enkelt potentielt naturområde i den nordlige del af Gyngemosen (P1), som med den rette indsats kan ændre sig til mere artsrig natur. Det er dog en langvarig proces, som først bør opstartes, når der er kommet gunstig bevaringsstatus i alle mosens øvrige naturområder.

Figur 3. Oversigt over naturtyperne i Utterslev Mose. Det ses tydeligt at de 3 store søer udgør et væsentligt naturelement og at park og plæneareal, hvor der ikke er §3-natur, også udgør en væsentlig del af mosens areal.

Spredningskorridorer

Utterslev Mose fungerer som en naturoase og et åndehul for både borgere og dyre- og planteliv i et storbyområde. Mosen er et af Københavns vigtigste naturområder. Der er nogle vigtige spredningskorridorer i spil for dyr og planter til og fra Utterslev Mose. For dyrene er der især tale om padder, småpattedyr og insekter. For planter er spredningskorridorer vigtige for arter med tunge frø, der ikke spredes let med vinden. Nogle planter har således frøtypen "præstelus" med modhagere, avner o.l., der kan hænge ved dyrepelse og fjerdragter. Det gælder f.eks. arter som Dunet Steffensurt, Agermåne og Nellikerod. Arter med meget tunge frø som Eg og Bøg får deres frø spredt ved, at fugle og f.eks. egern flytter dem med henblik på spisning og så evt. taber dem undervejs. På den måde er Eg kommet ud til mange danske småøer med især kragefugle. Både mus og egern graver frø ned som vinterforråd og glemmer ofte hvor de ligger, hvorefter frøene spirer om foråret. Mange fugle og flagremus vil ofte følge spredningskorridorer som hegn, læplantninger o.s.v. Og det samme gælder sandsynligvis også en række pattedyr..

Spredningskorridorer er sandsynligvis af mindre betydning for meget mobile arter som fugle og større pattedyr som ræve. De betyder nok også mindre for planter med stor evne til langdistancespredning som f.eks. orkideer, der har meget små og lette frø, der let føres med vinden, og planter med svæveanordninger på frøene som mælkebøtter, gyldenris og dunhammer.

Vestvolden med sine ca. 15 km's længde udgør en sådan spredningskorridor ned mod Avedøre Holme og Køge Bugt Strandpark, om end den er afbrudt af flere store veje, der gør det vanskeligt for mindre pattedyr at passere. Og med de skovagtige struktur, som Vestvolden flere steder har er det nok usandsynligt om eng og moseplanter kan spredes ad den vej.

Der går sandsynligvis en lokal spredningskorridor fra området omkring Utterslev Moses store søer langs østsiden af motorvejen mod nord til Gyngemosen. Her kan det overvejes at anlægge en faunapassage under Hillerødmotorvejen, så især padder kan passere til den vestlige del af Gyngemosen.

Det parkagtige strøg langs den grøft, der forbinder "Højmosen" med Gentoft Sø m.v. udgør formentlig også en form for spredningskorridor. Men da området er relativt kultiveret, er det tvivlsomt. Her kunne det overvejes at forbedre spredningskorridorens funktion, ved at etablere små naturområder, der kan fungere som "trædesten".

Afstanden fra Kirkemosen til det egentlige Utterslev Mose er så kort, at mange padder og andre mindre dyr sandsynligvis ret let kan passere. Her kan der med fordel etableres nogle "trædesten" i form af små mere vilde oaser i det ret kultiverede og parkagtige landskab.

Med den koncentrerede urbanisering omkring Utterslev Mose vurderes det, at det er langt mere omkostningseffektivt at højne kvaliteten af naturen som er til stede fremfor at investere i dyre "trædesten" langs tvivlsomme spredningskorridorer. Dette omfatter en stor indsats for at udvikle overdrevene, engene og moserne, ved etablering af græsning og høslæt på arealerne, som beskrives nærmere i de følgende afsnit.

Beskrivelse af plejemetoder

I dette afsnit er de enkelte plejemetoder beskrevet indgående. Hvilke plejeanvisninger, som anbefales for de specifikke naturområder, kan findes i næste afsnit.

Høslæt

Ved høslæt forstås slåning og efterfølgende opsamling³. Slåningen foretages optimalt med maskiner, som ikke findeler materialet. Det skyldes at findeling af materialet vanskeliggør den efterfølgende indsamling. En anden uheldig effekt af findeling, er at umodne frø ødelægges og næsten alle de insekter og andre dyr, som sidder på planterne, slås ihjel. Buskrydder og fingerklipper er klassiske eksempler på høslæt maskiner, som ikke findeler det slåede materiale. Høslæt kan også foretages manuelt med le på arealer, som er svært fremkommelige med maskiner eller hvor det er nødvendigt at tage hensyn til for eksempel sjældne planter.

Det mest fordelagtige tidspunkt for slåningen er i perioden mellem 10. juni og 10. august. Optimalt set så efterlades det afslåede materiale i bunker på jorden et par dage inden opsamlingen. Formålet med at lade høet ligge et par dage, er for at give insekter m.m. mulighed for at kravle væk og for at give afslåede blomster mulighed for at smide frø. Det indsamlede materiale køres væk fra området eller placeres i udvalgte kompostområder, som i forvejen er næringsbelastede. Fjernelse af det slåede materiale er yderst vigtig, da høslæt fjerner op til 100 kg N/ha/år og dermed bidrager til udpining. Desuden bidrager høslæt til at stoppe tilgroning af både græsser (bl.a. Bjerg-Rørhvene og Tagrør) og krat. Når materialet fjernes fra området fremmes naturindholdet i form af en rig blomstervegetation, som tillige kan huse en rig fauna. En sekundær effekt er, at høslæt bidrager til bekæmpelse af gyldenris, hvis det foretages mellem den 10. og 25. juni.

Høslæt kan med fordel anvendes på de fleste arealer i Utterslev Mose, da det er en meget naturfremmende metode. Høslæt skal især bruges på de arealer, som ikke skal afgræsses, men hvor området alligevel ønskes at holdes åbent både af rekreative årsager og af hensyn til naturindholdet.

Hvis den optimale metode ikke er mulig, vil opsamling og fjernelse af det afslåede materiale være at foretrække, for at fjerne næring fra området, og fremme urtevegetationen. Det betyder, at man godt kan bruge for eksempel en slagleklipper med opsamling til at slå græsarealerne i Utterslev Mose.

Græsning

Den nuværende afgræsning i Utterslev Mose består af en enkelt fold med fåregræsning på eng (E7 i østmosen).

Den ideelle græsningspraksis er at lave flere indhegninger, hvor dyrene kan flyttes rundt i mellem indhegningerne i løbet af året. Optimalt skal der græsses med 1-2 dyreenheder pr. ha

Dyregræsning er i mange henseender en ideel plejemetode for et naturområde, hvis der samtidig hverken gødskes eller tilskuds fodres. Hermed vil afgræsning begunstige udviklingen af naturtyperne overdrev, eng og mose, samt fremme naturindholdet. Det skyldes at de græssende dyr holder vegetationen lavt voksende, hvilket begrænser tilgroningen af grove bestandsdannende græsser (bl.a. Bjerg-Rørhvene, Rørgræs og Tagrør) og krat. Afgræsning fjerner ikke lige så meget næring fra områderne som høslæt, kun ca. 10 kg N/ha/år, men skaber til gengæld en naturlig dynamik, som er meget gavnlig for naturkvaliteten.

Kreaturer er generelt velegnet til pleje af de fleste naturtyper, da det resulterer i en artsrig vegetation med stor strukturmæssig variation og fremmer forekomsten af blomsterplanter. Der kan enten være tale om kvæg af f.eks. racerne dexter eller galloway, da det er små publikumsvenlige dyr, som yder en bedre naturpleje end malkeracer.

Fåregræsning er mest relevant på de tørre naturarealer, da får er uegnede på blød og fugtig jordbund. Får er en fordel i forhold til bjørneklobekæmpelse, da de glædeligt spiser planten, og får er meget velegnede til at begrænse opvækst af vedplanter. Ulempen ved fåregræsning er, at dyrene græsser vegetationen så lavt, at den resulterer i en artsfattig og græsdomineret vegetation, som giver

ringe levevilkår for sommerfugle og mange andre insekter. Får er desuden mere sårbare i forhold til publikum, da de oftere er ofre for hærværk og løse hunde.

Det mest oplagte sted at etablere et nyt græsningsareal er ved Langholmen, hvor overdrevet på selve Langholmen (O2), kan indgå i en fold med moserne nord for (M7 og M8). En anden mulighed er på engen i Kirkemosen (E5) som har et stort naturpotentiale.

Rørskær

Rørskær er afhøstning af Tagrør på vådbundsarealer. Tagrør vokser ofte langs bredden af søer og kan med tiden blive fuldstændig dominerende og fylde hele vandfladen. For at fremme et alsidigt naturindhold i søer og moser, bør dominerende bevoksninger med Tagrør derfor begrænses. Livet i mindre søer er afhængig af en høj vandtemperatur for at insekter og padder kan trives, og skyggende tagrør virker derfor kvælende for vandlivet. Noget tagrørsbevoksning kan til gengæld tjene som skjul og til redebygning for fugle, hvilket er gældende for bevoksningerne i de store søer i Utterslev Mose. Af hensyn til fuglelivet må tagrør ikke afhøstes mellem 1. marts og 31. oktober uden at søge dispensation hos Naturstyrelsen.

Tagrørsbevoksninger kan desuden være generende for de rekreative hensyn, da de kan forhindre brugen af gangbroer ud i søer og forhindre udsigten over søen.

Rørskær problematiseres ofte af den våde bund, som begrænser brugen af mange traditionelle maskiner. Der skal derfor ofte anvendes specialmaskiner til afhøstning af tagrør, f.eks. terrængående tagrørshøster, som både kan sejle og køre. På mere tørre arealer kan en almindelig fingerklipper med opsamling dog også benyttes. I sårbare områder kan man med fordel bruge le, da man herved kan skære tagrørene langt nede i rodnettet, hvilket begrænser genvæksten og dermed effektiviserer indgrebet.

Rydning og udtynding

For de fleste naturtyper er det en fordel at kratbevoksning begrænses eller i det mindste holdes lysåben. En af de større udfordringer i Utterslev Mose er at begrænse tilgroningen med krat. Alle lysåbne naturtyper i Utterslev Mose er plaget af tilgroning. Tilgroningen er et resultat af høj næringstilførsel kombineret med manglende drift/pleje. De områder som skal prioriteres at holdes lysåbne, er særligt de, som har et stort naturindhold eller et godt naturpotentiale.

Målet er at overdrevene og engene højst må have enkelte træer og være nærmest uden krat, eller med enkelte lave lysåbne krat på de tørre arealer, samt lidt Rød-El og pil på de fugtige arealer. Moserne må gerne være domineret af Rød-El og pilekrat, men de skal dog stadig holdes lysåbne. De solitære træer vil skabe skulpturelt liv og vil samtidig fungere som udsigtsposter for rovfugle og insektædere. Af denne grund må træerne, især på de fugtige arealer, ikke stå for tæt, da det kan være medvirkende til at jordrugende fugles ynglesucces reduceres og unger af vadefugle bliver udsat for mere prædation. Rydningen af opvæksten vil også lette den årlige slåning af områderne, som efterfølgende vil begrænse genvækst.

Normalt anbefales det ikke at bevare tætte krat, men for at skabe så mange levesteder som muligt, kan man i de tilgroede moser godt lade nogle af pilekrattene blive, ikke mindst for at bibeholde levesteder for nattergale og kratlevende småfugle. Det vil dog stadig anbefales, at store dele af krattene ryddes og der generelt skabes mere lysåbne forhold, for at skabe flere levesteder i en ellers ensformigt vegetation. Der kan også være kratbeplantninger som fungerer som rumdelere.

Rydning udføres optimalt i vinterhalvåret og opfølgende rydning i vækstperioden (maj-september). Efter førstegangstrydningen af arealer med slettepræg er det ikke nødvendigt med rydning af genvækst, hvis arealerne slås årligt. De områder som ønskes at holdes lysåbne og som enten afgræsses af kvæg eller ikke slås, skal ryddes for genvækst kontinuerligt hvert år. Alternativt kan rydning af genvækst udføres tre gange i løbet af vækstperioden i to-tre år, for at forhindre fortsat genvækst. I tætte krat som udtyndes skal opfølgende rydning udføres inden for fem år.

Generelt anbefales det at prioritere hjemmehørende buske og træer, som er tilpasset den aktuelle jordbund. I de lysåbne partier kan det for eksempel være Grå-Pil på fugtige arealer og Alm. Hvidtjørn på overdrev. Æbler og andre frugttræer kan også prioriteres. Brombær og andre arter som er kendt for at være problematiske, for eksempel Hvid Kornel, bør ryddes i det omfang det er muligt.

Bekæmpelse af invasive planter

En lang række af invasive planter breder sig uhæmmet i Utterslev Mose. I tabel 1 er en oversigt over de 10 invasive planter der er fundet ved naturregistreringen og i det efterfølgende angives, hvorledes de bør bekæmpes. Da invasive arter ikke har en naturlig grænse for spredning, må målet være helt at udrydde alle de fundne arter.

Sildig Gyldenris ^{a)}	Japansk Pileurt ^{a)}	Rød Hestehov ^{a)}	Kæmpe-Balsamin ^{a)}	Hvid Kornel ^{b)}
Kæmpe-Bjørneklo ^{a)}	Kæmpe-Pileurt ^{a)}	Rynket Rose ^{a)}	Almindelig Snebær ^{b)}	Armensk Brombær ^{c)}

Tabel 1. Invasive arter i Utterslev Mose. a) Optræder på Sortlisten, b) optræder på Observationslisten, c) anerkendt som invasiv art i udlandet, men ikke i Danmark.

Den invasive gyldenrisart, Sildig Gyldenris (figur 6) er et meget stort problem i Utterslev Mose. Næsten alle egnede voksesteder er overtaget af Sildig Gyldenris. Kun tæt skygge (skov), høj vandstand i rørskov og jævnlig slåning af græs hindrer massive forekomster. Næsten alle arealer, hvor den forekommer massivt har mistet al sin biodiversitet og enhver rekreativ værdi.

Figur 4. Fra smuk plante til massivt problem. Flere steder er Sildig Gyldenris under etablering og bekæmpes den ikke, så vil alle disse små bestande brede sig og kvæle alt på sin vej. Japansk Pileurt, Kæmpe-Bjørneklo og de øvrige invasive arter opfører sig på samme måde.

Sildig Gyldenris i Utterslev Mose kan udryddes i løbet af 3-7 år, afhængig af voksestedet, hvis der iværksættes en årlig slåning. Det vigtigste succeskriterium for udryddelsen er slåningstidspunktet. Det optimale tidspunkt er omkring Sankt Hans (10.-25- juni), for det nedsætter både skudtætheden af gyldenris i bestanden og forhindrer blomstring og dermed frøproduktion. Slåningen kan foregå maskinelt, men det er meget vigtigt at også de gyldenrisplanter, som står skjult i krat og tæt ved træer også slås. Dette kan med fordel gøres manuelt med le eller buskrydder. Opsamling af det afslåede materiale bidrager til udpining og dermed til at naturkvaliteten efterfølgende øges. Hvis materialet ikke indsamles risikerer man at arealerne overtages af andre uønskede planter som f.eks. brændenælder, brombær osv.

Kæmpe-Bjørneklo er sjælden i Utterslev Mose. Der bør derfor gøres en indsats for at komme de sidste planter til livs. Der er planter, som har sat frø og derfor vil der visse steder være mange nyspirede planter, som står tæt. Bekæmpelsen bør derfor koncentreres om skærmmkapning af blomsterne. Kæmpe-bjørneklo blomstrer i juni-juli, og det er vigtigt at skærmmkappe med få ugers mellemrum gennem hele denne periode for at sikre sig at der ikke modnes frø. Frøene modnes efter ca. den 20. juli. Efter blomstring dør planterne, men i mange tilfælde når de at sætte nye panikblomster hvis de skærmmkappes. Det tager ca. 3 uger for planten at sætte en moden panikblomst efter skærmmkapning. Derfor er det vigtigt at kontrollere planterne gennem hele sæsonen.

Rodstikning benyttes i bestande med spredte planter, hvor der ikke har været frøsætning. Man skal helst rodstikke i løbet af foråret, da metoden bliver besværlig når planterne får en vis størrelse. Rodstikning udføres med en skarp spade eller lignende, hvormed man skærer roden over i vækstpunktet i en 45° vinkel. Planterne kan godt efterlades i en bunke, men jordkontakt skal undgås for at de ikke skal overleve. Det er vigtigt at kontrollere bestandene 2-3 uger efter rodstikning for at sikre at ingen planter er overlevet. Ofte er der oversete planter som skal rodstikkes.

Japansk Pileurt er kun fundet ganske få steder i Utterslev Mose. Den er meget vanskelig at bekæmpe pga. dens livskraftige vækst, store rodnet og evne til at skyde fra alle plantedele. Derfor kræver udryddelse en hård, grundig og vedholdende indsats og kontrol. Opgravning er en effektiv, men meget dyr metode, fordi planternes store rodnet kræver at mange kubikmeter jord fjernes og destrueres. For hver kvadratmeter af planten skal man regne med at der er rødder i 2 meters dybde og op til 7 meter ud fra bestanden. Opgravning kræver systematisk kontrol, for at sikre at der ikke er rodstykker tilbage i jorden som skyder igen. Oprykning er kun muligt for nyetablerede planter eller som efterfølgende bekæmpelse.

Slåning kan ikke udrydde Japansk Pileurt, men væksten kan begrænses ved at slå planterne hver fjerde uge i vækstsæsonen hvert år. Det er meget vigtigt at det afslåede materiale indsamles og destrueres, da det ellers skyder igen. Husk også at rense maskinen efter slåningen, så plantedele ikke spredes til andre arealer. Spredning sker kun vegetativt, da planten er tvebo og der kun findes hunplanter i Danmark.

De bedste resultater for udryddelse af Japansk Pileurt fås ved at holde planterne afdækket med UV-tæt plast eller pressening gennem hele vækstsæsonen. Det er vigtigt at lægge plasten løst henover planterne, da skuddene har en enorm vækstrate og hurtigt vil løfte afdækningen eller vokse gennem denne. Afdækningen vil langsomt dræne planterne for kræfter, eftersom skuddene ikke kan skaffe planten ny energi fra fotosyntese. Metoden er en langsommelig proces, især i gamle bestande, da der er oplageret store mængder næring i det enorme rodnet, og afdækningen skal gentages adskillige år, indtil planten er fuldstændig udryddet.

Det er et vigtigt succeskriterium for udryddelsen af planterne, at bekæmpelsen følges op med kontrol, hvor det vurderes om der skal følges op på bekæmpelsen. Afdækning, slåning og opgravning skal kontrolleres hver 2. uge. Planterne skyder hurtigt igen, så husk også at kontrollere kanten af afdækning.

Kæmpe-Pileurt findes kun et enkelt sted i Gyngemosen, men til gengæld er det en meget stor og veletableret klon. Kæmpe-Pileurt er en nærtstående art til Japansk Pileurt. Den er væsentligt større, men ikke lige så svær at udrydde, idet den ikke tåler slåning. Er ligesom Japansk Pileurt tvebo og der findes både han og hun planter i Danmark, så planten sætter frø. Frøsætningen er dog dårlig grundet det sene blomstringstidspunkt og den primære spredning er ligesom japansk pileurt vegetativ via rod og stængelstykker. Den klon af Kæmpe-Pileurt der findes i Gyngemosen er en hun plante, så der er ikke risiko for at krydsningen Japansk x Kæmpe-Pileurt etablerer sig umiddelbart.

Rød Hestehov danner store bevoksninger mange steder, især langs bredderne af de 3 store søer. Skal behandles med varsomhed, da den et par steder er vært for Gul Gyvelkvæler, som er meget sjælden. Der er ikke særlig meget erfaring med bekæmpelse af Rød Hestehov, men foreløbig erfaring peger på at gentagen slåning har en gunstig effekt.

Rynket Rose er kun fundet plantet få steder og er ikke det store problem, men bør alligevel fjernes ved optrækning.

Kæmpe-Balsamin findes hist og her i Utterslev Mose, især i de stor rørskove rundt om søerne. Det er meget begrænset hvad der findes af viden om bekæmpelse af Kæmpe-Balsamin, men fåtallig erfaring tyder på at planten er følsom overfor optræk, græsning og slåning. Bekæmpelsen skal ske inden blomstringen er fremskreden, da den har et meget højt frøsprednings potentiale.

Almindelig Snebær er på observationslisten, men har en velkendt invasiv karakter, med rodskud der danner tætte lave krat uden anden vegetation. Den er i Utterslev Mose udbredt på lidt mere tørt terræn og i kanten af skov og krat i det meste af mosen. Ofte plantet, hvorfra den breder sig og danner tætte krat. Effektive bekæmpelses metoder er bortset fra sprøjtning ukendte.

Hvid Kornel er ligeledes på observationslisten og har som Alm. Snebær en velkendt invasiv karakter, med rodskud der danner tætte krat uden anden vegetation. Hvid Kornel er vidt udbredt i mosen. Den er især dominerende i Højmosen, hvor den danner store krat, som på afstand ligner store gråpilekrat. Der er begrænset kendskab til effektiv bekæmpelse, men der er indikationer på at nedskæring og gasbrænding efterfølgende, er effektivt.

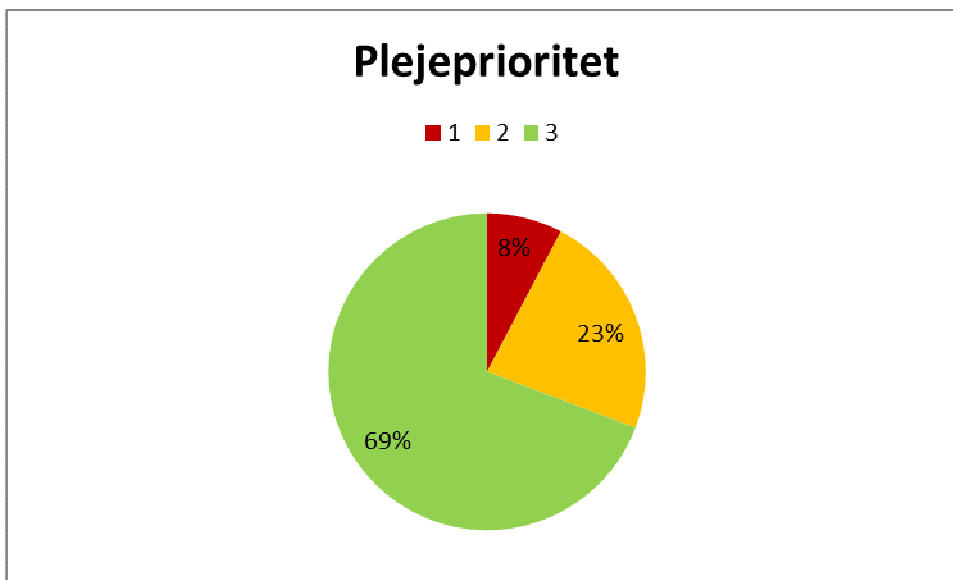
Armensk Brombær er ikke anerkendt i Danmark som invasiv art, men erfaringer fra bl.a. Californien og Australien, viser at vi bør tage den alvorligt. Den danner op til 3m høje fuldstændig uigennemtrængelige stærkt tornede krat og sætter mange velmagende bær, som let spredes med fugle. Den er set enkelte steder i Utterslev Mose, bl.a. på overdrevet i Gyngemosen (O1). Der findes ingen dokumenteret effektive bekæmpelses metoder, men både slåning og gedegræsning kan holde den nede.

Gennemgang af § 3-områder med plejeanvisninger

I dette afsnit er de forskellige naturområder, truslerne mod dem og den fremtidige naturpleje beskrevet. En oversigt over placeringen af naturområderne kan ses på figur 5 på side 10. For at lette

prioriteringen mellem de forskellige naturområder er områderne inddelt i tre kategorier: 1. plejeprioritet, 2. plejeprioritet og 3. plejeprioritet og under hvert område er de enkelte plejetiltag opstillet i prioriteret rækkefølge, så det vigtigste tiltag står først osv.

Figur 7 viser den procentvise fordeling af naturområderne i Utterslev Mose fordelt på de 3 plejeprioriteter.

Figur 7. Den procentvise fordeling af naturområder fordelt på de tre plejeprioriteter

1. plejeprioritet: Er kun angivet hvis der er et kritisk plejebestand i form af store trusler mod sjældne arter og højt naturindhold. Arterne og naturindholdet forventes at forsvinde inden for en kort årrække, hvis ikke en plejeindsats iværksættes i 2013 og målene indfries senest i 2017. Der findes 3 områder af denne grad.

2. plejeprioritet: Er områder, som i mange tilfælde også har et stort plejebestand, men hvor det ikke vurderes at indsatsen er kritisk, da naturindholdet eller -potentialet ikke er lige så stort som i områderne med 1. plejeprioritet. Målene for plejen skal indfries inden 2022, men hvis der er muligheder for at iværksætte græsning, så bør planlægningen af denne (f.eks. søgning af økonomiske midler, via f.eks. EU's miljøprogram Life+ eller Landdistriktsprogrammet) påbegyndes allerede i 2013. Der findes 9 områder af denne grad.

3. plejeprioritet: Er angivet hvis området er artsfattigt og har et meget lille naturpotentiale, og det derfor vurderes at det kræves en meget stor plejeindsats at udvikle området i en positiv retning. I denne gruppe indgår også de 3 sumpskove, som ikke har noget plejebestand og de tre store søer, hvis pleje ikke er beskrevet nærmere.

Naturplejen i disse områder med plejeprioritet 3 bør ikke prioriteres før plejen af områderne med 1. og 2. plejeprioritet, er iværksat. Der findes 27 områder af denne grad.

Som det ses af figur 7 har størstedelen af naturområderne i Utterslev Mose 3. plejeprioritet. Dette er ikke et udtryk for at der ikke skal gøres særligt meget i Utterslev Mose. Tværtimod er der et udtalt plejebestand overalt, men størstedelen af naturområderne er desværre allerede i så dårlig stand, at det kræver en uforholdsmæssig stor indsats at udvikle området i en positiv retning. Og denne positive udvikling på de dårligste områder kan først ske, når balancen i nærliggende naturområder er genskabt, så der kan ske spredning herfra.

Bemærk at de enkelte plejeanvisninger er detaljeret beskrevet i forrige afsnit, "Beskrivelse af plejemetoder".

1. plejeprioritet

Overdrev 1 (O1, Gyngemosen 7)

Naturtilstand	5
Plejeprioritet	1

Det er et stærkt tilgroet overdrev, som tidligere har været mere artsrigt og rummet arter som Trenervet Snerre. Nu er det meget næringspåvirket og under invasion af Sildig Gyldenris. Der er ikke mange overdrevsarter tilbage, men der er med stor sandsynlighed tale om et historisk overdrev på arealer, der ikke har været opdyrket i mange år.

Vigtige arter i området som bør tilgodeses: Knold-Rottehale.

Truslerne mod naturindholdet: Tilgroning med Sildig Gyldenris, Stor Nælde og andre næringskrævende urter, og tilgroning med Engriflet Hvidtjørn og andre vedplanter.

Plejeanvisning

1. Stop tilgroningen af græsarealerne via høslæt eller afgræsning.
2. Rydning af opvækst af træer og buske.
3. Slåning af Sildig Gyldenris i perioden mellem den 10.-25. juni, optimalt med indsamling.

Mulighed for inddragelse af frivillige: Opgave 1 (leslåning eller græsningslaug), opgave 2 (grensav, ørnenæb m.v.) og opgave 3 (leslåning og indsamling).

Overdrev 2 (O2, Langholmen)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	1

Stærkt tilgroet græsdomineret overdrev, som enkelte steder er naturligt lavt voksende, hvilket tyder på et lavt næringsindhold og stort naturpotentiale. Der er stadigvæk nogle fine overdrevsarter tilbage, men disse er fåtallige og alle stærkt truede af tilgroningen. Området er værdifuldt, fordi der er tale om et historisk overdrev, der havde væsentlig mere udpræget overdrevskaraktter tilbage til 1960erne, og sandsynligvis er et område, som aldrig har været opdyrket. I plejeplanen fra 2004 anbefales det at lade spidsen af Langholmen springe i krat. Medmindre dette krat rummer sjældne rugende fugle skal det ryddes, så den oprindelige overdrevsvegetation atter kan indfinde sig.

Vigtige arter i området som bør tilgodeses: Nælde-Silke, Prikbladet Perikon, Muse-Vikke, Dunet Vejbred, Alm. Pimpinelle, Alm. Enghavre.

Truslerne mod naturindholdet: Tilgroning med græsser, krat og invasive planter.

Plejeanvisning

1. Stop tilgroningen af græsarealerne via høslæt eller afgræsning. Eventuelt etablering af græsnings fold, der dækker O2, samt M7, M8 (moserne nord for)
2. Rydning af opvækst.

3. Slåning af Sildig Gyldenris i perioden mellem den 10.-25. juni, optimalt med indsamling.
4. Bekæmpelse af Japansk Pileurt med slåning og efterfølgende afdækning med UV tæt plast.

Mulighed for inddragelse af frivillige: Opgave 1 (leslåning eller græsningslaug), opgave 3 (leslåning) og opgave 4 (bekæmpelse af Japansk Pileurt).

Eng 5 (E5, Kirkemosen 2)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	1

Et ret fugtigt område på sydsiden af Kirkemosen. Arealerne består af rørsump, star-samfund (mest Nikkende Star), pilekrat og enkelte mere lysåbne engagtige arealer med for Upperslev Mose usædvanlige arter som Stor Skjaller, Kær-Trehage m.v. Der er også områder med højstaudevegetation af nælder og tidsler. Der er en moderat infektion med gyldenris nogle steder. Der er et sted en ret betydelig forekomst af den potentielt invasive Pilbladet Aster. Området virker stedvis vældpåvirket, og har potentiale for at kunne udvikle sig til artsrig eng med arter som Kødfarvet Gøgeurt, Maj-Gøgeurt m.v. ved passende pleje. Området har sandsynligvis tidligere været kalkpræget eng.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Stor Skjaller, Kær-Trehage. Kær-Tidsel.

Trusler mod naturindholdet: for voldsom tilgroning med pil; Gyldenris og udbredelse af krat og bevoksninger af nælder m.v.

Plejeanvisning:

- 1 Højstaudevegetationen med nælder, tagrør m.v. bør slås 10-25. juni og med fjernelse af det afslåede materiale. Herved slås gyldenrisen også.
- 2 Der foretages en gennemgribende rydning af pil og andre vedplanter.
- 3 Engarealer og arealer med tagrør og star slås i ca. 20. cm's. Højde omkring 15. juli med fjernelse af det afhøstede materiale.
- 4 Man bør overveje at hegne arealerne og lade dem afgræsse, helst med køer/kvier – hvilket senere erstatter slåningen. Hvis man ikke vil det, så bør pkt. 1 og 3 gentages hvert år.
- 5 Områder med Sildig Gyldenris og Pilbladet Asters får et sensommerslæt 1.-15. august.

2. plejeprioritet

Sø 5 (Sø5, Bademosen 2)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	2

Der er sandsynligvis en ældre, oprindelig sø, der er forholdsvis dyb i midten. Men bredderne er stærkt tilgroede med tagrør og pilekrat. Der formodes at yngle Spidssnudet Frø og Skrubtudse.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Spidssnudet Frø

Trusler mod naturindholdet: tilgroning af bredder.

Plejeanvisning:

- 1 De foretages en gennemgribende rydning af alle vedplanter i en afstand af 20 meter fra vandlinjen. Rydningen gentages 4 gange årligt, de første 2-3 år. Derefter fast hvert forår efter frøernes æglægning og efter løvspring.
- 2 Tagrørsumpen slås 15-25 juli med fjernelse af det afhøstede materiale hvert 2. år, første gang i 2013.

Der etableres lysåbne korridor til vandlinjen på syd-, nord- og østsiden

Mose 4 (M4, Bakkemosen 3)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	2

Der er sandsynligvis tale om en forsumpningsmose på stærkt leret bund. Den rummer resterne af en tidligere sø, der dog nu må betegnes som mose, da der ikke er permanent vandspejl og den er stærkt tilgroet med pil. Der findes en bestand af den ikke særligt almindelige sumpplante Kalmus, som er en gammel læge- og klosterplante. Der yngler sandsynligvis Spidssnudet Frø i de lavest liggende dele, som er vanddækkede forår-forsommer.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Kalmus, Spidssnudet Frø.

Trusler mod naturindholdet: Tilgroning, udtørring.

Plejeanvisning:

- 1 Ca. 80 pct. af pilekrattet fjernes. 20 pct. lades tilbage i 5-6 spredte bevoksninger af hensyn til fuglelivet.
- 2 Man hæver vandstanden ca. 40 cm. ved blokering af fraførende dræn og grøfter, hvis det er muligt. Så vil den lille tidligere sø centralt i området sandsynligvis genopstå.

Eng 1 (E1, Bakkemosen 2)

Naturtilstand	2
Plejeprioritet	2

Det er et ret lille område, der slås ekstensivt nu og da. Fugtighedsforholdene er gode for eng, og der er et godt naturpotentiale. Området bør udvides ved at vandstanden hæves lidt og man slår et større område ekstensivt i ca. 15 cm's højde 1-10 juli og 15-25. august.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: tilgroning.

Plejeanvisning:

- 1 Vegetationen slås i 10-15 cm's højde 10-25. juni. Slættet gentages 15.-25. august. Det afslåede materiale fjernes fra området, kan evt. anvendes til økologisk høg til vinterfoder til får m.v.
- 2 Området med ovennævnte ekstensive slæt udvides til det 4 dobbelte ved at udvide høslætsområdet. Der skabes landskabsmæssig og vegetationsmæssig forbindelse til søen i Bademosen Sø 5, der kun ligger 60-70 meter mod nord.
- 3 Vandstanden skal søges hævet ved blokering af dræn og fraførende grøfter.

Sø 7 (Sø7, Kirkemosen 3)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	2

Den store sø i Kirkemosen er meget eutrofieret og med store trådalgeforekomster. Der er så vist vides ingen undervands (submers) vegetation. Der er en ret artsrig rørsumpvegetation af arter som Bred- og Smalbladet Dunhammer, Sø-Kogleaks, Gul Iris m.v. Den ikke så almindelig, smukke sumpplante Brudelys indgår også i rørsumpvegetationen. Den vanddækkede rørsumpvegetation udgør en betydelig del, vel omkring halvdelen af søens samlede areal. Hvid Nøkkerose samt Gul Åkande har pæne bestande i søen.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Brudelys, Hvid Nøkkerose, Gul Åkande.

Trusler mod naturindholdet: Eutrofiering af søen, alt for højt næringsindhold.

Plejeanvisning:

1. Rørskoven skal slås med fjernelse af materialet. Optimalt skal overskæringen af strået ske i rodzonen.
2. Det bør overvejes at foretage en oprensning af søen, hvor det meste af det næringsrige dynd fjernes. Dette er et lidt større projekt.
3. Eventuelle tilløb af næringsrigt vand fra veje etc. skal stoppes. Samt eventuelle punktkilder, hvis sådanne eksisterer.
4. Det bør overvejes at anmode publikum om at undlade at fodre ænder, ved skiltning på stedet, da den store andebestand i søen er en ret væsentlig kilde til eutrofieringen.

Mose 13 (M13, Midtmosen 9)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	2

Et ret udstrakt mosedrag på sydsiden af den midterste store sø. Der er udstrakte bevoksninger af høje urter domineret af Stor Nælde og med Tagrør og en hel del Sildig Gyldenris. Der er også meget pilekrat. Stedvis findes ret artsrig kærvegetation med arter som Almindelig Skjolddrager, Vand-Mynte, Dunet Dueurt m.v. Og også en forvildet bestand af Kæmpe-Star, som i Danmark kun findes naturligt vildtvoksende i Sydøstjylland.

Mosen er delvist omfattet af Fredsskov, så rydning må kun foretages efter dialog med Naturstyrelsen.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Kæmpe-Star.

Trusler mod naturindholdet: Tilgroning, invasiver

Plejeanvisning:

- 1 Den høje urtevegetation med gyldenris slås i perioden 1. juli – 10. juli (det sene tidspunkt af hensyn til bl.a. nattergal og kærsanger). Slættet gentages 15-25. august. Afslået materiale fjernes fra området.
- 2 Pilekrat ryddes på nær 3-4 bevoksninger (af hensyn til småfugle) tæt ved vandet. **Pas på Fredsskov!**

Mose 5 (M5, Vestmosen 1)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	2

Mosedrag på vestsiden af Vestmosen. Det består dels af krat, dels af

højstaudivegetation af nælder m.v. – og har også betydelige bevoksninger af Tykakset Star. Stedvis ser der ud til at være lidt vældaktivitet. Området er moderat inficeret med gyldenris.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Tykakset Star.

Trusler mod naturindholdet: for voldsom tilgroning med pil.

Plejeanvisning:

1. Moderat udtynding af træer og buske.
2. Slåning af gyldenris i perioden mellem den 10.-25. juni, optimalt med indsamling.
3. Man bør især fjerne tilgroning de steder ned mod søbredden, hvor der er vældaktivitet.

Plejen skønnes ikke at være meget påtrængende og kan foretages i forbindelse med større, mere sammenhængende plejeforanstaltninger i Utterslev Mose.

Mose 14 (M14, Højmosen 2)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	2

Området omfatter både ret fugtige og mere tørre arealer. Der ligger boldbaner med slået græs, og der er også slåede græsarealer, som er ret fugtige, og vil fremvise kærvegetation, hvis de ikke slås. Nogle steder mod vest findes områder ved vegetation, der synes at vise, at her tidligere har været lavvandede søer (Sø-Kogleaks m.v.), hvor der nu er kær.

Meget store dele af arealerne er totalt domineret af Sildig Gyldenris, som fortrænger næsten al anden vegetation. På mindre områder findes dog stadig en ret artsrig kærvegetation. Der er også betydelige bevoksninger af pilekrat og ikke mindst krat af Hvid Kornel, der her er meget dominerende. Der findes et område med fyldjord mod øst på arealet. Man bør ved passende lejlighed fjerne denne fyldjord, så terrænet får sine oprindelige konturer tilbage.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Eutrofiering, tilgroning, invasiver.

Plejeanvisning:

- 1 De udbredte gyldenrisbevoksninger slås 10-25. juni og igen 10-20. august. Samtidig slås nældebevoksninger som er helt gennemtrængt af gyldenris.
- 2 Krattene af Hvid Kornel ryddes.
- 3 Øvrige krat af pil m.v. ryddes for 80 pct vedkommende, idet ca. 20 pct. lades tilbage af hensyn til fuglelivet.
- 1 Ca. halvdelen af pilekrattet ryddes, men store træer i området lader man stå.
- 2 Vandstanden i området hæves ved tilstopning af dræn og afvandingsgrøfter m.v. så både moseområdet og den tilgrænsende sumpskov bliver mere fugtig og engagtig.
- 3 Det foreslås, at genoverveje boldbanernes status, da disse øjensynligt ikke bruges i særlig høj grad af borgerne.

Sø 9 (Sø9, Højmosen 3)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	2

En lille, lavvandet og ret tilgroet sø mod sydøst i Højmosen. Der er en betydelig vanddækket (limnisk) rørsump af især tagrør rundt om søen. Vandkvaliteten er ret god og søen er

domineret af den halv sjældne vandplante Liden Vandaks. Ud fra vegetation og terræn at dømmen er søens vandareal meget variabelt, og den har en betydelig større udstrækning vinter-foråret og i regnrige perioder. Der er en del skygge af pilekrat m.v. mod øst og nord.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Liden Vandaks.

Trusler mod naturindholdet: Eutrofiering af søen, skygning af træer og buske, tilgroning med tagrør m.v.

Plejeanvisning:

- 1 Rørsumpen slås 15-25. august hvert 2. år med fjernelse af det afhøstede materiale.
- 2 Der slås hver år 15-25. august i et bælte på 20 meters bredde vest og syd for søen.
- 3 Træer og buske, der står tættere på vandlinjen end 5 meter fjernes.
- 4 Der sker en vandstandshævning ved blokering af afløb og dræn. Dette kombineres med en nænsom oprensning af ca. 60 pct. af søbunden hvor man uddyber 30 cm.

Mose 3 (M3, Bakkemosen 1)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	2

Mosen ligger på husmusfattig, leret, og sandsynligvis ret kalkrig, bund øst for Hillerød motorvejen. Den bærer til dels præg af at være forsumpningsmose, men rummer rester af tidligere søer. Den er meget tilgroet med pil, især Bånd-Pil, men rummer dog stadig kærarter som f.eks. Nikkende Star. På grund af de relativ næringsfattige forhold har den et ret betydeligt naturpotentiale. Der er ingen problemer med invasive arter som Sildig Gyldenris lokalt i mosen.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Tilgroning, udtørring.

Plejeanvisning:

- 1 Ca. 80 pct. af pilekrattet ryddes. 20 pct. lades tilbage i 3-4 mindre krat af hensyn til nattegal o.a. småfugle.
- 2 Bundvegetationen slås i ca. 15 cm's højde 15-25. juli med efterfølgende fjernelse af materialet.
- 3 Vandstanden hæves ved blokering eller fjernelse af eksisterende dræn og grøfter.

3. plejeprioritet

Eng 3 (E3, Vestmosen 2)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Et ret fugtigt engdrag på NV-siden af Vestmosens store mosesø. Dele slås som plæne, mere eller mindre regelmæssigt, andre dele er domineret af Tagrør, nælder m.v. De dele af området, der har høj urtevegetation, er kraftigt inficeret med Sildig Gyldenris.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen.

Trusler mod naturindholdet: for voldsom tilgroning med pil og Sildig Gyldenris.

Plejeanvisning:

- 1 Slåning af gyldenris i perioden mellem den 10.-25. juni, optimalt med indsamling.
- 2 Højstaudevegetationen med nælder, tagrør m.v. bør slås 10-25. juni sammen med gyldenrisen og med fjernelse af det afslåede materiale.
- 3 De arealer, der nu drives som græsplæne, bør slås i ca. 15. cm's. Høje midt i juli med fjernelse af høet. Herved er der mulighed for, at lyselskende eng- og sumplanter kan vinde frem.

Eng 2 (E2, Vestmosen 3)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Et ret fugtigt område på sydsiden af den Vestmosens store mosesø. De nærmeste og fugtigste dele af det slåede græs er medtaget i engen. Vegetationen består hovedsagelig af høje urter, som nælde m.v., som også er ret kraftigt inficeret med gyldenris. Der er også bevoksninger af en anden invasiv art, Rød Hestehov. Der er nogen tilgroning med pil m.v.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen.

Trusler mod naturindholdet: for voldsom tilgroning med pil. Gyldenris. Rød Hestehov bør også bekæmpes.

Plejeanvisning:

- 1 Slåning af gyldenris i perioden mellem den 10.-25. juni, optimalt med indsamling.
- 2 Højstaudevegetationen med nælder, tagrør m.v. bør slås 10-25. juni sammen med gyldenrisen og med fjernelse af det afslåede materiale.
- 3 Rød Hestehov slås sammen med Gyldenrisen, hvorved der efterhånden sker en udpining af arten, der efterhånden vil forsvinde.

Eng 4 (E4, Vestmosen 4)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Et ret fugtigt område på sydsiden af den Vestmosens store mosesø. Der er medregnet de tættest ved liggende og fugtigste dele af det slåede græs. Vegetationen består hovedsagelig af åbne arealer med som nælde m.v. Rent undtagelsesvis for Utterslev Mose spiller gyldenris ikke nogen rolle. . Der er en ret betydelig tilgroning med pil m.v.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen bemærkelsesværdige.

Trusler mod naturindholdet: for voldsom tilgroning med pil, Sildig Gyldenris og Rød Hestehov.

Plejeanvisning:

- 1 Højstaudevegetationen med nælder, tagrør m.v. bør slås 10-25. juni og med fjernelse af det afslåede materiale.
- 2 Der foretages en rydning af pil m.v. Enkelte mindre krat lades dog tilbage.

Mose 6 (M6, Kirkemosen 1)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Mosedrag på nordsiden af søen i Kirkemosen. Højstaudevegetation af Stor Nælde og Tagrør er den fremherskende vegetation. Sildig Gyldenris spiller ikke nogen særlig rolle. Arealet er ret fugtigt og har måske potentiale for udvikling af artsrig engvegetation. Den sydlige del af mosen er Fredskov og her må der ikke ske rydning.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen.

Trusler mod naturindholdet: for voldsom tilgroning med næringskrævende stauder.

Plejeanvisning:

- 1 Højstaudevegetationen med nælder, Tagrør m.v. bør slås 10-25. juni og med fjernelse af det afslåede materiale. De få bestande af gyldenris bekæmpes også herved.
- 2 Der foretages en rydning af pil m.v. Enkelte mindre krat lades dog tilbage. **Pas på Fredskov.**

Mose 9 (M9, Midtmosen 4)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Mosedrag vest for Langholmen i Midtmosen. Sildig Gyldenris spiller en væsentlig rolle. Området er ret tilgroet med krat af pil m.v. Gyldenrisen gennemtrænger højstaudevegetationen af nælder, tagrør m.v.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen bemærkelsesværdige.

Trusler mod naturindholdet: for voldsom tilgroning med pil og gyldenris

Plejeanvisning:

- 1 Højstaudevegetationen med nælder, tagrør og m.v. bør slås 10-25. juni og med fjernelse af det afslåede materiale.
- 2 Der foretages et sensommerhøslæt af højstaudevegetationen ca. medio august.
- 3 Der foretages en rydning af pil m.v. Enkelte mindre krat lades dog tilbage.
- 4 Kratrydningen gentages med 4-5 års mellemrum.

Mose 8 (M8, Midtmosen 3)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Mosedrag nord og nordvest for ovedrevet på Langholm. Her er ret tætte bevoksninger af Grå-Pil, Bånd-Pil m.v. Men krattene er blevet så gamle, at der er blevet ret åbne i bunden og huser en ret artsrig urtevegetation med bl.a. Gul Frøstjerne, der har været kendt fra stedet i lang tid. Der findes også efterhånden så meget dødt træ i pilekrattet, at det har interesse for mange svampe. Vi mener, at området skal lades urørt, bortset fra evt. fremtidig bekæmpelse af invasiver. Disse spiller dog ikke nogen rolle på nuværende tidspunkt.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Gul Frøstjerne, Gul Iris m.fl.

Trusler mod naturindholdet: Ingen aktuelle.

Plejeanvisning:

- 1 Området lades urørt og får lov til at passe sig selv. Dog skal man bekæmpe invasive arter, hvis sådanne indfinder sig.
- 2 Eventuelt etablering af græsnings fold, der dækker M7, M8 og O2 (Langholmen)

Mose 7 (M7, Midtmosen 2)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Et mosedrag vest for Langholm på nordsiden af den midterste store sø. Området er domineret af højstaudevegetation af nælder, tagrør m.v. og meget gyldenris. Der er også ret fremskreden tilgroning med krat af Grå-Pil. Området har ikke det helt store naturmæssige potentiale, men skal tænkes sammen med Langholm mod øst, hvor det gælder om også at bekæmpe gyldenris og svække højstaudevegetationen på naboarealer.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Ingen aktuelle.

Plejeanvisning:

- 1 Den høje urtevegetation slås i perioden 1. juli – 10 juli (det sene tidspunkt af hensyn til bl.a. nattergal og kærsanger)..Slættet gentages 15-25. august. Afslået materiale fjernes fra området.
- 2 Pilekrat ryddes på nær en enkelt bevoksning på højst 20 m² (af hensyn til småfugle).
- 3 Eventuelt etablering af græsnings fold, der dækker M7, M8 og O2 (Langholmen)

Mose 10 (M10, Midtmosen 6)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Et ret udstrakt mosedrag på sydsiden af Midtmosens store sø. Der er udstrakte bevoksninger af høje urter domineret af Stor Nælde og med Tagrør og megen Sildig Gyldenris. Der er meget pilekrat.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Tilgroning, invasiver.

Plejeanvisning:

- 1 Den høje urtevegetation slås i perioden 1. juli – 10 juli (det sene tidspunkt af hensyn til bl.a. nattergal og kærsanger)..Slættet gentages 15-25. august. Afslået materiale fjernes fra området.
- 2 Pilekrat ryddes på nær 2-3 mindre bevoksninger(af hensyn til småfugle).

Mose 12 (M12, Midtmosen 8)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Et ret udstrakt mosedrag på sydsiden af den Midtmosens store sø. Der er udstrakte bevoksninger af høje urter domineret af Stor Nælde og med Tagrør og megen Sildig Gyldenris. Der er også en hel del pilekrat. Noget af pilekrattet er blevet så gammelt, at det er blevet mere åbent og rummer meget dødt træ. Det har interesse for især insekter og svampe og bør bevares.

Mosen er delvist omfattet af Fredsskov, så rydning må kun foretages efter dialog med Naturstyrelsen.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Kløvkrone

Trusler mod naturindholdet: Tilgroning, invasiver

Plejeanvisning:

- 1 Den høje urtevegetation med Sildig Gyldenris slås i perioden 1. juli – 10 juli (det sene tidspunkt af hensyn til bl.a. nattergal og kærsanger). Afslået materiale fjernes fra området.
- 2 Pilekrat ryddes på nær 2-3 mindre bevoksninger (af hensyn til småfugle), blandt hvilke skal være et område med store gamle pil og bl.a. Kløvkrone i bunden. **Pas på Fredsskov.**

Mose 11 (M11, Midtmosen 7)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Et smalt mosebælte op til kommunegrænsen til Gladsaxe på nordsiden af grusstien langs nordbredden af Midtmosen store sø. Mosen fortsætter nogle steder over i parcelhushaver på Gladsaxesiden. Der er et ret moderat indslag af Sildig Gyldenris. Store dele af området er ret fugtigt med bevoksninger af bl.a. Tagrør og Høj Sødgræs. Den lavere vegetation er moderat artsrig.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Tilgroning, invasiver, udtørring

Plejeanvisning:

- 1 Den høje urtevegetation med gyldenris slås i perioden 1. juli – 10. juli (det sene tidspunkt af hensyn til bl.a. nattergal og kærsanger). Slættet gentages 15-25. august. Afslået materiale fjernes fra området.
- 2 Der ryddes ca. halvdelen af pilekrattet. Det undgås at rydde elle- og asketræer, hvor sådanne forekommer.
- 3 Det undersøges, om det er muligt at hæve vandstanden i området ved tilstopning eller fjernelse af dræn og grøfter (dette skal dog ske i forståelse med de bagved liggende parcelhuse i Gladsaxe, hvis grunde går helt ned til mosen og kommunegrænsen).

Eng 6 (E6, Østmosen 2)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Området er en ret smal bræmme langs nordenden af Østmosens store sø. Vegetationen er præget af tagrør med betydelige indslag af Stor Nælde og gyldenris. Der findes dog også eng- og kærarter som Vand-Ærenpris, Høj Sødgræs, Sværtevæld m.v. Der er også et bælte af græs, som ser ud til at blive slået, dog ikke så hyppigt som de egentlige plænearealer. Området virker ret fugtigt og med gode potentialer for udvikling af eng- og kærvegetation. Der er et moderat indslag af gyldenris. Der er en del pilekrat m.v.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Eutrofiering, tilgroning.

Plejeanvisning:

- 1 Vegetationen slås i 10-15 cm's højde 10-25. juni. Slættet gentages 1.-10. august. Herved bekæmpes gyldenrisen også. Det afslåede materiale fjernes fra området, kan evt. anvendes til økologisk hø til vinterfoder til får m.v.
- 2 Al pilekrat m.v. fjernes, også for at forbedre udsigten ud over søen. En gang om året ryddes opvækst af pil o.a. vedplanter.

Mose 17 (M17, Østmosen 4)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Området er delvis gennemplantet med Rød-El, noget fugtigt og med en artsfattig kærvegetation i bunden. Der er en del gyldenris. Den naturmæssige værdi er ret lav.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Eutrofiering, tilgroning.

Plejeanvisning:

- 1 Vegetationen slås i 10-15 cm's højde 10-25. juni. Slættet gentages 1.-10. august. Herved bekæmpes gyldenrisen også. Det afslåede materiale fjernes fra området.

Mose 15 (M15, Østmosen 1)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Området ligger Sydvest for Østmosens store sø og er delvis gennemplantet med Rød-El, noget fugtigt og med en artsfattig kærvegetation i bunden. Der er en del gyldenris. Den naturmæssige værdi er ret høj og floraen forholdsvis artsrig. Tilgrænsende ret fugtige græsarealer, der tilsyneladende slås ret uregelmæssigt, er regnet med til mosearealet. Der er betydelige områder med ret tør rørskov.

Trusler mod naturindholdet: Eutrofiering, tilgroning.

Plejeanvisning:

- 1 Vegetationen, også rørskoven, slås i 10-15 cm's højde 15-20. juli. Slættet gentages ultimo august. (Det sene tidspunkt af hensyn til ynglende småfugle). Herved bekæmpes gyldenrisen også. Det afslåede materiale fjernes fra området.
- 2 Krat af pil m.v. ryddes, dog lades 2-3 mindre krat på ca. 20 m². tilbage af hensyn til småfugle.

Mose 16 (M16, Østmosen 3)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Området ligger nord vest for Østmosens store sø. er ret fugtigt, med vegetation domineret af tagrør og nælder, men også med meget krat, og flere store træer. Det nærmer sig noget sumpskov, men vi har valgt at karakterisere det som almindelig mose her. Gyldenris og andre invasiver spiller ingen rolle her.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Eutrofiering, tilgroning.

Plejeanvisning:

- 1 Vegetationen, også rørskoven, slås i 10-15 cm's højde 15-20. juli. Slættet gentages ultimo august. (Det sene tidspunkt af hensyn til ynglende småfugle) Herved bekæmpes gyldenrisen også. Det afslåede materiale fjernes fra området.
- 2 Ca. halvdelen af pilekrattet ryddes, men store træer i området lader man stå.

Eng 7 (E7, Østmosen 5)

Naturtilstand	5
Plejeprioritet	3

Et ret højtliggende og tørt område sydøst for den østlige store sø. Området er meget domineret af gyldenris, som på dele af området bekæmpes med succes ved fåregræsning.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen bemærkelsesværdige.

Trusler mod naturindholdet: Sildig Gyldenris

Plejeanvisning:

- 1 Fåregræsningen udstrækkes til hele området, d.v.s. indhegningerne med gyldenris åbnes op.
- 2 Hvis det terrænmæssigt er muligt, så bør området gøres lidt mere fugtigt
- 3 Der bør overvejes at anlægge en eller flere små søer på arealerne for at skabe afveksling og højere biodiversitet. Det bliver muligvis nødvendigt at forsyne dem med lermembran eller lignende for at de kan holde vand i tørre perioder.

Mose 2 (M2, Bademosen 1)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Mosen ligger på husmusfattig, leret, og sandsynligvis ret kalkrig, bund lige øst for Hillerød motorvejen. Den bærer præg af at være forsumpningsmose, og det er svært at se, om det er et gammelt moseområde, eller en yngre forsumpningsmose. Vegetationen er ret artsfattig, og der er en betydelig tilgroning med Bånd-Pil, Grå-Pil og Rød-El. Der er en betydelig tagrørsump.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Tilgroning, udtørring.

Plejeanvisning:

- 1 Ca. 80 pct. af vedplanterne ryddes. 20 pct. lades tilbage i 3-4 mindre krat af hensyn til nattegal o.a. småfugle.
- 2 Bundvegetationen inklusive Tagrør slås i ca. 15 cm's højde 15-25. juli med efterfølgende fjernelse af materialet.
- 3 Vandstanden hæves ved blokering eller fjernelse af eksisterende dræn og grøfter.

Sø 3 (Sø3, Gyngemosen 5)

Naturtilstand	5
Plejeprioritet	3

Et lille, stærkt eutrofieret og tilslammet regnvandsbassin bag hegn i den østlige del af Gyngemosen. Det er i nogen grad kranset af en rørsump af Bredbladet Dunhammer. Det er ret

skygget af høje træer omkring søen. Naturværdien er meget lav, og det er spørgsmålet om det giver mening at foretage en egentlig naturgenopretning

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Eutrofiering og tilslutning af søen, skygning af træer og buske, tilgroning med Bredbladet Dunhammer m.v.

Plejeanvisning:

- 1 Rørsumpen slås 15-25 juni og 15-25. august hvert år med fjernelse af det afhøstede materiale.
- 2 Der foretages en grundig oprensning af søen, og det opgravede slam fjernes fra området. Vanddybden øges med ca. 40 cm.
- 3 Træer og buske, der står tættere på vandlinjen end 5 meter fjernes.

Sø 4 (Sø4, Gyngemosen 6)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Det er en nyanlagt paddesø anlagt som ynglevandhul for Spidssnudet Frø, formentlig i 2011. Naturtilstanden er svær at vurdere, da der endnu ikke har indfundet sig mere stabile plantesamfund, men den foreløbig sat til 3. Ved besøget var der en del fremvækst af Bredbladet Dunhammer.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Spidssnudet Frø

Trusler mod naturindholdet: tilgroning, men dette er dog ikke aktuelt endnu, men kan blive det om 2-3 år.

Plejeanvisning:

- 1 Bredbladet Dunhammer fjernes, så den ikke kan etablere rørsump i søen, ved opgravning af jordstængler til eksisterende planter. Dette kan ske 1-10. juli, hvor frøernes haletudser er gået på land.
- 2 Træer og buske inden for en afstand af 5 meter fra vandlinjen fjernes.

Sø 2 (Sø2, Gyngemosen 4)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Det er en nyanlagt paddesø anlagt som ynglevandhul for Spidssnudet Frø, formentlig i 2011. Naturtilstanden er svær at vurdere, da der endnu ikke har indfundet sig mere stabile plantesamfund, men den foreløbig sat til 3. Ved besøget var der en ret betydelig bevoksning af Tykakset Star op til søen.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Spidssnudet Frø, Tykakset Star

Trusler mod naturindholdet: tilgroning, men dette er dog ikke aktuelt endnu, men kan blive det om 2-3 år.

Plejeanvisning:

- 1 Hvis Tykakset Star begynder at etablere sig som tæt rørsump, bør den fjernes manuelt med le, hvilket kan ske 1-10. juli, når haletudserne er gået på land. Ellers er der endnu ingen påtrængende plejeforanstaltninger for nuværende.

Sø 1 (Sø1, Gyngemosen 2)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Det er en gammel, stærkt eutrofieret sø med megen høj og kraftig rørsump af Tagrør. Muligvis yngler Spidssnudet Frø i søen, men den virker ikke særlig paddevenlig.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Spidssnudet Frø

Trusler mod naturindholdet: tilgroning, men dette er dog ikke aktuelt endnu, men kan blive det om 2-3 år.

Plejeanvisning

- 2 Rørsumpen slås 15-25. juli med fjernelse af det afhøstede materiale. Desuden slås selektivt en korridor ned til østbredden og et bælte langs denne på 5 meter 15-25 maj og 15-25 juli med fjernelse af materialet. Dette af hensyn til ynglende padde.
- 3 Træer og buske inden for en afstand af 5 meter fra vandlinjen fjernes.

Mose 1 (M1, Gyngemosen 1)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Det er tale om et ældre moseområde, der rummer resterne af en sø, hvor området dog nu har karakter af kær. Der er mange gamle og store træer, og mosen nærmer sig skovmose (aske-ellesump). Området har betydeligt naturpotentiale, om end urtevegetationen endnu er ret artsfattig og næringspræget med udbredte bælte af Stor Nælde. Mosen skal have lov at ligge urørt hen og udvikle sig mod naturskov (aske-ellesumpskov), dog bør man hæve vandstanden ved blokering af dræn og grøfter, hvis det er muligt.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Tilgroning, udtørring og eutrofiering.

Plejeanvisning:

- 1 Mosen lades stort set urørt, dog bekæmpes invasive arter som Sildig Gyldenris, hvis de indfinder sig.
- 2 Vandstanden hæves ved blokering af fraførende dræn og grøfter, hvis det er muligt. Så vil den lille tidligere sø centralt i området sandsynligvis genopstå.

Sumpskov 1 (S1, Midtmosen)

Naturtilstand	3
Plejeprioritet	3

Ved stien, som går mod nord tæt ved Langholm på nordsiden af den midterste store sø. Området er en ganske veludviklet aske-ellemose, med især mange ask. Området er formentlig forholdsvis ungt, og træerne er 40-50 år gamle, og vældaktiviteten er ret markant. Med

tiden kan der indvandre flere spændende arter, der karakteriserer naturtypen, så som Ægbladet Fligelæbe.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Tykakset Star, Lund-Padderok.

Trusler mod naturindholdet: Ingen aktuelle.

Plejeanvisning:

1. Området lades urørt og får lov til at passe sig selv. Dog skal man bekæmpe invasive arter, hvis sådanne indfinder sig.
2. Det vil være en god idé at slå nælder o.a. høje urter på tilgrænsende arealer, for at sænke næringsniveauet omkring lokaliteten, så vældmosevegetationen evt. kan brede sig.

Sumpskov 2 (S2, Midtmosen)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Området ligger i forlængelse mod vest af den smalle mosebræmme M11 på nordsiden af den midterste sø og nord for grusstien op mod kommunegrænsen til Gladsaxe. Det er, er ret veludviklet aske-ellemose med god hydrologi (fugtighedsforhold), med meget dødt træ, men med en ret artsfattig bundvegetation. Området er formentlig ret ungt, med 50-80 år gamle træer, og vil formentlig efterhånden få en mere artsrig vegetation.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Ingen aktuelle.

Plejeanvisning:

- 1 Området lades urørt og får lov til at passe sig selv. Dog skal man bekæmpe invasive arter, hvis sådanne indfinder sig. Der er lidt Hvid Kornel, som dog ikke ser ud til at kunne klare sig i længden. Den vil i alt fald forsvinde med en hævnning af vandstanden.
- 2 Det undersøges dog, om det er muligt at hæve vandstanden lidt ved blokering af dræn og grøfter. Dette skal dog ske i forståelse med de bagved liggende parcelhuse i Gladsaxe Kommune.

Sumpskov 3 (S3, Højmosen)

Naturtilstand	4
Plejeprioritet	3

Området ligger som et bredt bælte, der omslutter mosen M14, bortset fra mod syd. Der må antages at være oprindelig plantet skov. Men da arealet er ret fugtigt og skoven stort set har fået lov til at udvikle sig mod naturskov, og der har udviklet sig en tæt under- og mellemskov, er det rimeligt at kategorisere den som sumpskov (aske-elleskov). Hele skoven er fredsskov.

Der er flere spektakulære træer af især ask, men også grå-poppel. Ved passende drift, hvilket stort set vil sige, at man ikke udøver nogen drift, men lader væltede træer og afbrækkede grene blive liggende, med mindre de er til fare for publikum, så kan den naturmæssige udvikling mod aske-ellemose yderligere understøttes.

Det foreslås, at man søger at hæve vandstanden i hele Højmosen ved tilstopning og blokering af dræn og grøfter, så området generelt bliver mere fugtigt.

Der har indfundet sig en, omend ret artsfattig, bundvegetation af skovplanter som Kæmpe-Svingel, Enblomstret Flitteraks, Dunet Steffensurt m.v. Sildig Gyldenris spiller stedvis en ret betydelig rolle, og skal bekæmpes selektivt, uden at man påvirker den naturskovagtige udvikling med meget dødt træ o.s.v.

Vigtige arter, som bør tilgodeses: Ingen

Trusler mod naturindholdet: Ingen aktuelle.

Plejeanvisning:

- 1 Området lades stort set urørt og får lov til at passe sig selv. Væltede og gamle træer o.l. fjernes kun, hvis de er til fare for publikum. Dog skal invasive arter bekæmpes, hvor de findes, i alt fald Sildig Gyldenris og Hvid Kornel. Disse invasiver vil få væsentlig dårligere kår, hvis man hæver vandstanden, hvorved anden bekæmpelse måske helt eller delvis kan undgås.
- 2 Sildig Gyldenris bekæmpes selektivt ved slåning 10-25. juni.
- 3 Bevoksninger af Hvid Kornel, der måtte indfinde sig eller blive opdaget, ryddes. Rydningen gentages 3 gange årligt.
- 4 Vandstanden hæves lidt ved blokering af dræn og grøfter. Dette gøres for hele Højmosen, også de centralt beliggende mosearealer (M14).

Referenceliste

1. Bygge- og Teknikforvaltningen (2004): Utterslev Mose Pleje og Udviklingsplan for 2004-2008, Bygge- og Teknikforvaltningen, Vej og Park, Københavns Kommune, 2004. 50 s.
2. Ejrnæs, R., Nygaard, B. & Fredshavn, J.R. (2009): Overdrev, enge og moser. Håndbog i naturtypernes karakteristik og udvikling samt forvaltningen af deres biodiversitet. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 76 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 727.
3. Buttenschøn, R.M. (2007): Græsning og høslæt i naturplejen. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Center for Skov, Landskab og Planlægning, Københavns Universitet, Hørsholm, 2007. 250 s.